

Nr 225.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående subventionering av införseln av vissa varor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 284 har Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 28 maj 1948, föreslagit riksdagen medgiva, dels att det av riksdagen å riksstaten för budgetåret 1947/48 under elfte huvudtiteln till Subventionering av införseln av vissa varor anvisade reservationsanslaget även fortsättningsvis må användas till därför avsett ändamål, dels ock att för subventionering av hushållens bränslekostnader under år 1948/49 må användas ett belopp av intill 30 000 000 kronor av de medel, som finnas tillgängliga i kolclearingkassan.

I detta sammanhang har utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Mannerskantz m. fl.* (I: 432) och den andra inom andra kammaren av herr *Skoglund i Doverstorp m. fl.* (II: 605), i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 284;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Rubbestad* väckt motion (II: 604), vari likaledes hemställts, att riksdagen måtte avslå nämnda proposition.

I propositionen har inledningsvis lämnats en redogörelse för användningen av anslaget till Subventionering av införseln av vissa varor för budgetåret 1947/48, av vilken redogörelse inhämtas bland annat följande.

Subventionskostnaderna under första halvåret 1947 ha enligt uppgift från statens priskontrollnämnd uppgått till omkring 16 000 000 kronor, därav omkring 5 100 000 kronor för bomull och 10 800 000 kronor för hudar. Då det för budgetåret 1946/47 för ändamålet anvisade reservationsanslaget uppgick till 25 000 000 kronor, har till innevarande budgetår kvarstått ett belopp av omkring 9 000 000 kronor. För år 1947/48 har sålunda stått till förfogande ett sammanlagt belopp av (9 000 000 + 35 000 000 =) 44 000 000 kronor. Kostnaderna för de under innevarande år vidtagna subventionsåtgärderna beräknas av priskontrollnämnden till 13 400 000 kronor, därav omkring 7 000 000 kronor för bomull och 6 400 000 kronor för hudar. Å det av riksdagen för subventionering av införseln av vissa varor anvisade reservationsanslaget kan sålunda vid budgetårets utgång beräknas kvarstå en reservation av omkring 30 000 000 kronor. Att reservationen kommer att uppgå till detta förhållandevis betydande belopp beror dels på att subventionering av bomull icke ägt rum efter den 1 januari 1948, dels på att

importen av hudar under andra halvåret 1947 varit av mycket begränsad omfattning.

Departementschefen har anfört i huvudsak följande.

Att subventioneringen av bomull slopades från och med den 1 januari 1948 grundade sig på det förhållandet, att de för subventioneringens genomförande angivna betingelserna icke längre ansågos vara för handen. Jag erinrar om att såsom en dylik förutsättning angivits, bland annat, att sannolika skäl talade för antagandet, att prisstegringen till mera väsentlig del vore av övergående natur. Förväntningarna om en prissänkning utomlands ha emellertid hittills icke infriats. Priserna på såväl bomull som hudar ligga tvärtom nu på en högre nivå än då subventioneringen började tillämpas. Även om något bestämt omdöme icke kan uttalas om den kommande prisutvecklingen, synas för närvarande knappast några mera bärande skäl kunna anföras för en mera betydande och varaktig nedgång i prisläget inom den närmaste tiden.

Vid ett bedömande av frågan om subventioneringens fortsatta tillämpning torde emellertid även vissa andra omständigheter böra beaktas. Jag vill i detta sammanhang erinra om de överläggningar med tjänstemännens huvudorganisationer i fråga om grunderna för de nyreglerade lönernas och pensionernas höjning för tiden efter innevarande budgetårs utgång, för vilka en redogörelse lämnats i proposition 276 till årets riksdag. Såsom i nämnda proposition angivits, ha organisationerna härvid ansett sig kunna godtaga, att nuvarande procenttal för höjningen, 12 procent, får gälla jämväl under återstående delen av innevarande år. Vid detta sitt ståndpunkts-tagande ha organisationerna utgått ifrån att nu förutsebara prisstegringar icke skola behöva föranleda en höjning av indextalet i 1935 års serie med mer än ett par enheter och att i övrigt pridfördrygning för konsumenterna i möjligaste mån elimineras. Den av årets jordbrukskalkyl föranledda pridförbättringen på jordbruksprodukter har med hänsyn härtill i väsentlig utsträckning ansetts böra ske genom anslag finansierade över budgeten. Anslag för detta ändamål har i annat sammanhang äskats.

För genomförandet av den vid uppgörelsen med tjänstemännens huvudorganisationer förutsatta prisstabiliseringen erfordras emellertid härutöver ytterligare åtgärder. Sålunda torde det för att undgå en ytterligare höjning av priserna på bomullsvaror bli nödvändigt att återinföra subventioneringen av bomull. Vidare torde subventioneringen av hudar böra fortsätta. Dessutom synas vissa subventionsåtgärder erfordras för att förebygga en stegring av hushållens bränslekostnader.

Den totala kostnaden för en subventionering av införseln av bomull och hudar under budgetåret 1948/49 synes kunna beräknas till minst 20 000 000 kronor, fördelade med omkring 10 000 000 kronor för bomull och omkring 10 000 000 kronor för hudar. Med hänsyn till det ovissa prisläget måste kostnadsberäkningen givetvis anses vara tämligen osäker. Då emellertid, såsom tidigare framhållits, vid innevarande budgetårs utgång en reservation av omkring 30 000 000 kronor beräknas kvarstå på anslaget till Subventionering av införseln av vissa varor, synas kostnaderna för de ifrågasatta subventionsåtgärderna kunna täckas utan att ytterligare medel behöva äskas för ändamålet.

Med hänsyn till att betingelserna för subventioneringen numera äro andra än de av riksdagen vid dess behandlingar av frågan angivna, torde riksdagens medgivande böra inhämtas att under nu rådande förutsättningar

disponera ifrågavarande anslag för fortsatt importsubventionering. Ett dylikt medgivande torde böra avse tiden till och med den 30 juni 1949.

Subventioneringen bör, liksom hittills varit fallet, begränsas till att avse sådana importerade råvaror eller intill råvarustadiet stående varor, vilkas importpriser utöva ett avsevärt inflytande på den allmänna prisnivån inom landet, dock med möjlighet för Kungl. Maj:t att i fall, där särskilt starka prispolitiska skäl kunna anföras, förordna om importsubventionering även av andra än nu angivna varuslag. Subventionsåtgärder böra kunna vidtagas endast efter beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall. Kungl. Maj:t bör därvid på samma sätt som hittills skett meddela närmare föreskrifter rörande subventioneringens utformning i detalj. En redogörelse för vidtagna subventionsåtgärder torde böra framläggas för 1949 års riksdag.

I anslutning till den tidigare berörda uppgörelsen angående storleken av det rörliga tillägget å de statsanställdas löner under andra halvåret 1948 och den därvid angivna förutsättningen om stabilisering av prisnivån har fråga uppkommit rörande viss subventionering av hushållens bränslekostnader under budgetåret 1948/49. Den höjning av normalpriserna på ved, som genomförts i samband med sloandet av produktionspremierna, jämte höjda priser på koks och stegrade transportkostnader beräknas nämligen, enligt vad jag inhämtat från statens bränslekommission, medföra en ökning av bränslekostnaderna med omkring 30 000 000 kronor. Med hänsyn till den tidigare berörda uppgörelsen med tjänstemännens organisationer synes det angeläget att undvika, att denna kostnadsökning får slå igenom i hushållens bränslekostnader. För detta ändamål erfordras en subventionering. Vid en dylik synes det vara lämpligast att i första hand sänka priserna på de dyraste bränslena. På grund härav ävensom av tekniska skäl torde subventionen böra läggas på antracit och antracitbriketter samt koks.

Denna subventionering synes kunna genomföras med anlitan av medel, som finnas tillgängliga i den av bränslekommissionen förvaldade kolclearingkassan. Enligt vad bränslekommissionen upplyst beräknas kassans säkra tillgångar den 30 juni 1948 komma att utgöra omkring 68 000 000 kronor. Härifrån avgå emellertid omkring 30 000 000 kronor, motsvarande de överföringar från kassan som enligt gjorda åtaganden skola äga rum nämda dag. Vid det nya bränsleårets ingång kan kolclearingkassan sålunda beräknas uppgå till 38 000 000 kronor. Då kassan står prisfallsgaranti för förhållandevis betydande kvantiteter fossila bränslen i lagerhandeln och dessutom vissa kostnader även i fortsättningen måste täckas ur densamma, kan det i händelse av en fortsatt sjunkande pristendens längre fram bli nödvändigt att tillföra kassan ytterligare medel. Därest så blir fallet, torde denna fråga framdeles få underställas riksdagen.

Jag får sålunda förorda, att riksdagens medgivande inhämtas till genomförande av en subventionering av hushållens bränslekostnader under bränsleåret 1948/49 med anlitan av de medel, som finnas tillgängliga i koleclearingkassan. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter rörande den närmare utformningen av subventioneringen.

Till stöd för det i *motionerna I: 432* och *II: 605* framförda yrkandet om avslag å propositionen har till en början anförts följande.

Frågan om importsubventionering efter kriget förelades första gången 1946 års höstriktdag. Förslaget därom motiverades då med hänvisning till att tillfälliga höjningar av världsmarknadspriserna på vissa varor borde förhindras att slå igenom i de inhemska konsumtionspriserna. Med hänvis-

ning till att i annat fall förelåge risk för ett genombrytande av det dåvarande s. k. indextaket lät man då de från flertalet håll med skärpa understrukna principiella betänkligheterna mot en dylik subventionering vika, särskilt som avsikten var att denna skulle tillämpas restriktivt och endast äga rum »där sannolika skäl förelåge för antagandet, att prisstegringen vore av övergående karaktär». Under dessa av Kungl. Maj:t uppdragna förutsättningar fann sig riksdagen kunna godtaga en importsubventionering. När frågan om fortsatt subventionering underställdes 1947 års riksdag, gjordes från föredragande departementschefen i proposition nr 250 än mer restriktiva uttalanden beträffande subventioneringens tillämpning. Det underströks, att endast »därest den internationella prishöjningen kunde antagas vara av övergående art» borde subventioneringen fortsätta. Skulle priserna stabilisera sig på då rådande höga nivå, skulle uppenbarligen frågan komma i ett helt annat läge. På något längre sikt syntes det nämligen enligt departementschefen »icke möjligt att genom subventionsåtgärder uppehålla en i viss mån konstlad skillnad mellan den utländska och den inhemska prisnivån». Med hänsyn till att »den under det senast förflutna året inträffade prisstegringen åtminstone i viss utsträckning vore av övergående natur» synes det »påkallat att ännu någon tid framåt vidtaga åtgärder för att begränsa återverkningarna på den svenska marknaden» av den internationella prishöjningen. I sitt bifall till propositionens hemställan framhöll riksdagen ånyo de vådor, som enligt riksdagen voro förenade med en subventionering, och underströk vikten av att subventioneringen tillämpades restriktivt »och allenast under av departementschefen angivna förhållanden».

Under framhållande att de av riksdagen tidigare uppdragna förutsättningarna för en fortsatt importsubventionering enligt departementschefens eget påpekande icke längre förelåge, varför man kunnat vänta, att någon sådan icke i fortsättningen skulle föreslås, har i motionerna vidare anförts följande.

Denna konsekvens har emellertid departementschefen icke dragit. I stället förordar han under framhållande av att »även vissa andra omständigheter böra beaktas» en fortsatt subventionering. Dessa andra omständigheter anses tydligen det förhållandet utgöra, att tjänstemännens huvudorganisationer vid överenskommelsen angående fixering av lönehöjningen för innevarande år utgått från att »nu förutsebara prisstegringar icke skola behöva föranleda en höjning av indextalet i 1935 års serie med mer än ett par enheter». Här införes en helt ny motivering för ett bibehållande av subventioneringen. »För genomförandet av den vid uppgörelsen med tjänstemännens huvudorganisationer förutsatta prisstabiliseringen» föreslår departementschefen ett återinförande av den vid senaste årsskifte upphävda subventioneringen av bomull, fortsatt subventionering av hudar samt ny subventionering av hushållsbränsle, allt till ett sammanlagt belopp av ca 50 milj. kronor för nästa budgetår.

Den prishöjning, som skulle bli följden av ett uteblivande av den av Kungl. Maj:t föreslagna subventioneringen i dess helhet, skulle emellertid knappt föranleda en stegring i 1935 års levnadskostnadsindex med en enhet. Med hänsyn till uppgörelsen med tjänstemännen behöver man därför icke hysa några betänkligheter mot ett riksdagens avslag å Kungl. Maj:ts förevarande proposition. Sammanlagt skulle denna index, som nu ligger på

163,5 enheter, få röra sig upp till 169 utan att något högre lönetillägg än det till 12 procent fixerade skulle utgå. Här finnes sålunda en relativt vid marginal för andra prisstegringar.

Ett fortsättande av subventionering av vissa importvaror i nuvarande helt förändrade läge skulle innebära dels ett avsteg från tidigare principer och dels beträdandet av en samhällsekonomiskt mycket farlig väg. Konsekvenserna därav äro oöverskådliga. Vad särskilt beträffar det föreslagna sättet för finansiering av subventionerna å hushållsbränsle, måste detta sägas vara anmärkningsvärt. Kolclearingkassans medel äro avsedda till helt andra ändamål än en dylik subventionering. Hur skola för övrigt dessa medel en gång återbetalas till kassan?

Ett beaktande av de här framförda omständigheterna bör därför föranleda till ett riksdagens avslag på Kungl. Maj:ts föreliggande förslag i dess helhet.

I *motionen II: 604* har motionären anfört bland annat följande.

Man måste i detta sammanhang erinra sig att regeringen föreslagit och riksdagen bifallit extra konsumtionsskatter för att uppsuga överflödig köpkraft för överbalansering av budgeten. Genom subventioneringen ökar man ju återigen köpkraften. Kan man verkligen kalla ett sådant förfarande för ett konsekvent handlande? Enligt min mening kan den frågan icke besvaras jakande.

Motivet för denna subventionering, att densamma skulle motverka en eventuell fördyring av levnadskostnaderna, finner jag vara mycket överdrivet. Såsom framgår av den till proposition nr 286 fogade bilagan B. (den s. k. nationalbudgeten) beräknas de samlade levnadskostnaderna för år 1947 belöpa sig till 16 192 miljoner kronor. Om de femtio miljoner kronor som här föreslås till subventionering i stället få slå igenom i det allmänna prisläget, betyder detta följaktligen en ökning av levnadskostnaderna med endast 0,31 procent. Följaktligen spelar detta ur indexsynpunkt en mycket liten roll.

Utskottet. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår upphörde subventioneringen av införseln av bomull med utgången av år 1947 medan däremot subventioneringen av införseln av hudar bibehållits under budgetåret 1948/49. Departementschefen har erinrat, att förutsättningarna för subventioneringen under föregående år, nämligen antagandet att de internationella prisstegringarna på här ifrågavarande konsumtionsvaror vore till mera väsentlig del av övergående natur, icke motsvarats av den faktiska utvecklingen. Enligt departementschefen kunde något bestämt omdöme icke uttalas om den kommande prisutvecklingen; några bärande skäl för en mera betydande och varaktig nedgång i prisläget inom den närmaste tiden kunde för närvarande knappast anföras.

Departementschefen har emellertid funnit, att för genomförandet av den vid uppgörelse med tjänstemännens huvudorganisationer rörande grunderna för de nyreglerade lönernas och pensionernas höjning för tiden efter utgången av budgetåret 1947/48 förutsatta prisstabiliseringen erfordrades fortsatt subventionsförfarande beträffande hudar och återinförande av subventioneringen av bomull. Dessutom har departementschefen förordat sub-

ventionsåtgärder för att förebygga en stegring av hushållens bränslekostnader; sistnämnda subventionering är avsedd att läggas på antracit, antracitbriketter och koks.

Utskottet vill i anslutning till vad fjolårets riksdag uttalade i ärendet framhålla, att utskottet är medvetet om de vådor, som äro förenade med en subventionering av ifrågasatt slag. Utskottet har likväl på de skäl departementschefen anfört ansett sig böra tillstyrka, att ett subventionsförfarande i av departementschefen angiven omfattning må komma till stånd under nästa budgetår. Utskottet får understryka vikten av att subventioneringen tillämpas restriktivt. I enlighet med vad av departementschefen därom anförts förutsätter utskottet, att redogörelse kommer att framläggas för 1949 års riksdag angående vidtagna subventionsåtgärder.

I överensstämmelse med vad av fjolårets riksdag uttalades förutsätter utskottet vidare, att priskontrollnämnden har sin uppmärksamhet riktad på frågan om skäligheten av mellanhandsvinsterna och tillser, att effektivast möjliga priskontroll upprätthålles inom de produktionsområden, som komma att få del av subventioneringen.

Kostnaderna för den föreslagna subventioneringen under nästa budgetår hava av departementschefen beräknats till för hudar och bomull inemot 20 000 000 kronor, fördelade med omkring 10 000 000 kronor på vardera varuslaget, och för hushållens bränslekostnader till omkring 30 000 000 kronor.

Kungl. Maj:ts förevarande förslag innebär dels att det för budgetåret 1947/48 anvisade reservationsanslaget till Subventionering av vissa varor — å vilket anslag enligt vad departementschefen upplyst vid utgången av nämnda budgetår en reservation av omkring 30 000 000 kronor beräknades kvarstå — finge även fortsättningsvis användas för därmed avsett ändamål, dels ock att för subventionering av hushållens bränslekostnader under budgetåret 1948/49 finge användas ett belopp av intill 30 000 000 kronor av de medel, som funnes tillgängliga i den av bränslekommissionen förvaltade kolclearingkassan.

Utskottet har funnit sig böra godtaga ifrågavarande förslag till subventioneringens finansiering under nästa budgetår. Såsom departementschefen framhållit torde det under vissa förhållanden framdeles kunna bli nödvändigt att tillföra kolclearingkassan ytterligare medel; därest så bleve fallet komme denna fråga att underställas riksdagen.

Av den ståndpunkt utskottet i det föregående intagit följer, att utskottet avstyrker bifall till motionerna I: 432 och II: 605 samt II: 604.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 432 och II: 605 samt II: 604 medgiva

a) att det av riksdagen å riksstaten för budgetåret 1947/48 under elfte huvudtiteln till Subventionering av införseln av vissa varor anvisade reservationsanslaget även fortsättningsvis må användas till därför avsett ändamål,

b) att för subventionering av hushållens bränslekostnader under år 1948/49 må användas ett belopp av intill 30 000 000 kronor av de medel, som finnas tillgängliga i kolclearingkassan.

Stockholm den 26 juni 1948.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Lindström, Larsson, Karl Andersson, Gustaf Karlsson, Mannerskantz, Heiding, Boman, fröken Andersson, herrar Sundelin och Ivar Persson; samt

från andra kammaren: herrar Eriksson i Stockholm, Skoglund i Doverstorp, Svensson i Grönvik, Malmborg i Skövde, Falla, Rubbestad, Wallentheim, Lindholm, Åkerström, Petterson i Degerfors, Persson i Vinberg och Jansson i Kalix.

Reservationer:

1) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Mannerskantz*, fröken *Andersson*, herrar *Skoglund* i Doverstorp, *Falla* och *Rubbestad* vilka ansett, att utskottets yttrande och hemställan bort hava följande lydelse:

»I propositionen nr 250 till 1947 års riksdag framhöll föredragande departementschefen, att subventioneringen av viss import (hudar och bomull) borde fortsätta endast därest den internationella prisstegringen kunde antagas vara av övergående karaktär och att det på längre sikt icke syntes möjligt att genom subventionsåtgärder uppehålla en i viss mån konstlad skillnad mellan den utländska och den inhemska prisnivån. Riksdagen underströk (skrivelse nr 418) också vikten av att subventioneringen tillämpades allenast under av departementschefen angivna förhållanden.

I nu föreliggande proposition har departementschefen emellertid erinrat, att förmodandet att de internationella prishöjningarna endast vore av övergående art icke motsvarats av den faktiska utvecklingen; priserna på de subventionerade varorna låge i stället på en högre nivå än då subventio-

neringen började. De skäl, som tidigare anförts för ifrågavarande subventionering föreligga således enligt utskottets mening icke längre.

Såsom ett nytt skäl för ett fortsatt subventioneringsförfarande har departementschefen nu anført, att hänsyn måste tagas till den överenskomst som träffats med tjänstemännens huvudorganisationer och vilken som förutsättning haft en viss prisstabilisering. Utskottet kan för sin del icke finna det motiverat att på grund härav i fortsättningen bibehålla subventioneringen av importen av hudar och bomull, ej heller såsom departementschefen föreslagit utvidga subventionsåtgärderna till att omfatta även hushållsbränsle. Ett bortfall av subventioneringen torde enligt utskottets mening icke kunna i någon högre grad påverka indextalet, vartill kommer, att ett överflyttande av prishöjningen från varupriset till skattemedel — något som ett godkännande av departementschefens förslag i realiteten innebär — kan medföra att tjänstemännen, sedan numera vid indexberäkningarna hänsyn icke tages till skatterna, icke komma att erhålla den kompensation för dyrtiden, som i annat fall skulle tillkomma dem.

Departementschefen har vidare föreslagit, att 30 000 000 kronor av kolclearingkassans medel skulle tagas i anspråk för subventionering av hushållens bränslekostnader. Samtidigt har departementschefen framhållit, att det kunde finnas nödvändigt att i stället framdeles tillföra kassan ytterligare medel. Denna nya typ av subventioner skulle således nu betalas ur kolclearingkassan men med stor sannolikhet framdeles få bekostas av skattemedel.

Det förefaller under sådana förhållanden föga rationellt att å ena sidan, såsom riksdagen redan beslutat, genom ökade skatter av olika slag söka minska inflationsgapet med omkring 500 000 000 kronor men å andra sidan såsom här föreslås åstadkomma en utgiftsminskning för konsumenterna genom den nu föreslagna subventioneringen, som skulle komma att öka statsutgifterna i inflationsdrivande riktning med omkring 50 000 000 kronor. Utskottet kan icke finna en dylik ekonomisk politik tillrådlig.

På grund av vad utskottet sålunda anført har utskottet ansett sig böra biträda de i motionerna I: 432 och II: 605 samt II: 604 framställda yrkandena och hemställa,

att riksdagen må med bifall till motionerna I: 432 och II: 605 samt II: 604 avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.»

2) beträffande subventionering av hushållens bränslekostnader av herr *Boman*;

3) beträffande subventionering av hushållens bränslekostnader av herrar *Heiding, Sundelin, Ivar Persson, Svensson* i Grönvik och *Malmborg* i Skövde.